

Wojciech Śliwerski
Andrzejki

IMPULS

Andrzejki

Wojciech Śliwerski

Andrzejki

Kraków 2008

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1990

Rysunki na stronach 10, 28, 41:

Agata Fuks

Projekt okładki:

Joanna Szybist

ISBN 978-83-7587-102-9

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel. (0-12) 422-41-80, fax (0-12) 422-59-47

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie VI poprawione, Kraków 2008

Spis treści

Od autora	7
Źródła ludowej tradycji	9
O organizacji słów kilka	11
Wróżba z łupiny orzecha	13
Wróżba z butelką	14
Wróżba „Kim będę?”	14
Wróżenie za pomocą butów	14
A może tak?	15
Księga wróżb	19
Wróżby z wosku	19
Wróżby w wiejskim gospodarstwie	21
Wróżby we śnie i na jawie	23
Wróżby z udziałem wody, świeczki, ognia	24
Wróżby z obierzyn, butów, naczyń, kartek i klusek	25
Wróżby nowe, nowsze, najnowsze	26
Wróżby wykorzystujące symbolikę cyfr	32
Wróżby z kart	36
Wróżba z dwóch talii	38
Wróżba ankietowa	40

Od autora

Jak co roku w długie jesienne wieczory przystąpisz do organizowania tradycyjnych andrzejek. Książka ta powinna pomóc ci w ułożeniu programu wieczoru. Przedstawiony w niej zestaw wróżb i zabaw nie wyczerpuje wszystkich propozycji i pomysłów. Na taki ich wybór złożyły się wieloletnie doświadczenia autora. Liczne prośby czytelników o nowe wróżby inspirowały mnie nie tylko do żmudnych poszukiwań przepowiedni, lecz także do samodzielnego opracowywania nieco uwspółcześnionych wróżb. Z późniejszych relacji tych, którzy korzystali z moich opracowań, wiem, że cieszyły się równie wielkim powodzeniem, jak te tradycyjne.

Nie szukaj w tej książce gotowych wzorów i recept, które można natychmiast przenieść do własnej pracy. Staraj się, korzystając z przedstawionych propozycji, sam stworzyć własny program wieczoru andrzejkowego, który odpowiadałby potrzebom i zainteresowaniom twoich koleżanek i kolegów, rozbudził w nich ciekawość i chęć poznawania ludowej tradycji.

Ważne jest przy tym, aby w organizowaniu andrzejek i w andrzejkowej zabawie uczestniczyli wszyscy, a program był bogaty i miał nieco tajemniczą, ale pełną humoru atmosferę. Jeśli książka pomoże ci w tym, to trud włożony w jej opracowanie nie pójdzie na marne.

Źródła ludowej tradycji

Troska o zapewnienie sobie powodzenia i szczęścia towarzyszyła wszystkim ludom przez wieki i stąd w życiu prymitywnych plemion, zależnych bezpośrednio od sił przyrody, liczne były wróżby, zabiegi magiczne i zaklęcia. Wiara w ich skuteczność wpływała z niedoskonałości metod stosowanych przez człowieka w walce z przyrodą. Dopiero w wyniku doskonalenia narzędzi pracy wierzenia i zaklęcia zatraciły stopniowo swe dawne znaczenie, utrzymując się jeszcze przez wieki, choć w coraz bardziej zmienionej postaci.

Często zachowywała się ich dawna forma, a pojawiała zupełnie nowa treść. Niekiedy znaczenie licznych wróżb i przepowiedni stało się niezrozumiałe dla samych wykonawców, wiele zaś przekształciło się w barwne widowiska i jako zabawy przetrwało do naszych czasów.

Późną jesienią, po zakończeniu wszystkich prac rolnych, gdy dni były coraz krótsze, a wieczory dłuższe, rozpoczynała się niegdyś na wsi pora kojarzenia małżeństw. Następował wtedy okres wróżb i zalotów, ale dniem szczególnym był 29 listopada – wigilia św. Andrzeja.

Dzień ten rozpoczynał długą uroczystość – czas najkrótszych dni i najdłuższych nocy w roku. Kończył się tu pewien okres – stary rok, a rozpoczynał tajemniczy i nieodgadniony jeszcze nowy rok. Z takimi przełomowymi momentami w naturze łączyła się w czasach pogańskich wiara w zjawiska nadprzyrodzone, w obecność wszelkiego rodzaju duchów i dusz zmarłych, w złe moce, które w dniach swojego święta, przybywając na Ziemię, mogą odsłonić żywym ich przyszłość. W przeciwieństwie do innych świąt tego okresu (Boże Narodzenie, Nowy Rok) z wigilią św. Andrzeja nie łączyły się wróżby urodzaju, pogody, bogactwa czy długowieczności; ten wieczór był poświęcony wyłącznie wróżbom matrymonialnym.

Wróżby te pochodzą prawdopodobnie ze starożytnej Grecji. Grecka nazwa męża (czy mężczyzny) „aner”, w drugim przypadku „andres”, sprawiła być może, że zaczęto Andrzeja uznawać za rozdawcę mężów, a dzień jego pamięci poświęcono dziewczęcym wróżbom. Kościół, nie

mogąc wyeliminować tych prastarych wierzeń, spowodował, że wróżby praktykowane w tym dniu znalazły się pod patronatem św. Andrzeja i dziewczęta, często za pomocą modlitw, postów i innych umartwień, starały się zaskarbić sobie jego łaskę.

Znaczenie św. Andrzeja jako patrona dziewcząt podkreślane było u nas przysłowiami:

„Na św. Andrzeja dziewczkom z wróżby nadzieja”.

„Noc Andrzeja świętego przyniesie nam narzeczonego”.

Prawdopodobnie przez analogię do wróżb w wigilię dnia św. Andrzeja, który miał zapewnić dziewczętom dobrych mężów, wigilia św. Katarzyny – 24 listopada – stała się porą wróżb dla chłopców. Było to zjawisko nowe, wyrosłe na gruncie wierzeń chrześcijańskich. Wróżby w tym dniu były odmianą wróżb dziewczęcych i pewną rekompensatą dla nie uwzględnionych przy andrzejkach chłopców.

Zwyczaj katarzynek w zasadzie nie dotrwał do dziś i już mało kto o nim wie. Za to wróżby dokonywane w wieczór wigilijny św. Andrzeja, zwany w Polsce jędrzejkami lub andrzejkami, były niezwykle różnorodne i bogate.

Oferując Wam w następnych rozdziałach andrzejkowe wróżby, zabawy, konkursy, liczę na uzupełnienie ich lub wzbogacenie własnymi pomysłami.

O organizacji słów kilka

Wieczory andrzejkowe są najczęściej organizowane w gronie przyjaciół, w klasach, na prywatkach. Liczba uczestników i rodzaj pomieszczenia, którym dysponują, określają możliwości organizacyjne imprezy. Pragnę podać kilka propozycji umożliwiających nadanie wnętrzu odpowiedniego wyglądu.

Dekorujemy pokój (klasę, izbę) plakatami, rysunkami lub kukłami, tak aby wprowadzały nastrój tajemniczości. Treścią rysunków wykonanych na papierze lub na niepotrzebnych, starych tkaninach, wzorami dla wykonywanych kukieł, mogą być wizerunki diabłów, czarownic, nieokreślonych bliżej stworów, ufoludków, sów, nietoperzy, symbole wiedzy tajemnej i magicznej. Skąd je zdobyć? W tym celu odwiedzamy placówki kulturalno-oświatowe: dom (ośrodek) kultury, bibliotekę, rekwizytornię teatru. Dużo pomysłów można znaleźć w literaturze dziecięco-młodzieżowej czy fantastyczno-naukowej, encyklopediach i leksykonach symboli, okultyzmu, wiedzy tajemnej i magicznej.

Dekorując salę, nie zapominajcie o odpowiednim oświetleniu. Przytłumione kolorowe, sztuczne światło lub chyboczące się płomień świec wywołają nastrój sprzyjający wróżbom.

Pozostaje jeszcze do wykonania strój wróżki – gospodyni wieczoru. Również uczestnicy andrzejek mogą owego wieczoru wystąpić w specjalnie na tę okazję przygotowanych przebraniach.

Gospodyń wieczoru może być kilka, każda może się specjalizować w innym przepowiadaniu przyszłości, np. z: wosku, kart, liczb, gwiazd, listów. Każda z wróżek powinna mieć oddzielny kącik, umożliwiający jej swobodne wykonywanie swoich zadań. Taka organizacja pozwoli uatrakcyjnić wieczór i rozładować ewentualny tłok przy wróżbach woskowych.

Wśród rekwizytów nie powinno zabraknąć elementów astrologiczno-astronomicznych: kart, symboli planet, czarnego kota, szklanej kuli i znaków zodiaku. Te ostatnie, podobnie jak symbole planet, świetnie nadają się na plakat reklamowy wieczoru i indywidualne zaproszenia, o ile takie będziecie wysyłać.